

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Студентки 5 курсу, 3 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Гарант освітньої програми
канд. держ. упр.

Труби
Віри Олександрівни

Дьяченко
Ольга Володимирівна

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Трубі Вірі Олександрівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): «Реалізація державної міграційної політики України»

Затверджена наказом ректора від «14» грудня 2022 р. № 3416

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 01.02.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): обґрунтування напрямів удосконалення міграційної політики України.

Об'єкт дослідження: процес реалізації міграційної політики.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти реалізації міграційної політики України.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Сучасні тенденції розвитку міграційних процесів

1.2. Оцінка ефективності реалізації міграційної політики України

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації державної міграційної політики

2.2. Обґрунтування напрямів удосконалення міграційної політики України

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2023	10.01.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2023	20.01.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 27.01.2023	27.01.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.02.2023	01.02.2023
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-02. 06.2023	01-02. 06.2023
8	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2023	До 10.02.2023
9	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дьяченко О.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Труба В.О.

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Повномасштабна російська збройна агресія спонукала мільйони українських громадян до виїзду за межі країни в пошуках безпеки. Демографічна ситуація в Україні протягом 2022 р. стрімко змінюється, як у кількісному, так і в якісному вимірах. Ці зміни впливають на соціально-економічну сферу, обороноздатність країни, її позиціонування у світі та призводять до наслідків, що впливатимуть на українські реалії в середньо- та довгостроковій перспективі. Спричинена російською агресією міграція українців вимагає експертної та наукової рефлексії, без цього неможливе розроблення дієвих стратегій та державної політики в різних сферах.

У роботі проаналізовано тенденції розвитку міграційних процесів; оцінено ефективність реалізації міграційної політики України; досліджено зарубіжний досвід реалізації міграційної політики; обґрунтовано напрями удосконалення міграційної політики України. Висновки та пропозиції, що сформульовані в роботі, є цілком обґрунтованими.

У процесі дослідження здобувач продемонстрував достатній рівень володіння методологією наукових досліджень, вміння використовувати сучасні методи оброблення інформації.

Випускна кваліфікаційна робота Труби В.О. є завершеним науковим дослідженням, виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дьяченко О.В. _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник І.П. _____

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Труби В.О.

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____

Динник І.П.

(підпис)

Завідувач кафедри _____

Новікова Н.Л.

(підпис)

«01» лютого 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Труба В.О. Реалізація державної міграційної політики України. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі на основі міжнародних рейтингів та даних вітчизняної статистики проаналізовано тенденції розвитку міграційних процесів. Оцінено ефективність реалізації міграційної політики України. Досліджено зарубіжний досвід реалізації міграційної політики та можливість його імплементації в Україні. Визначено напрями та обґрунтовано заходи удосконалення міграційної політики України.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, імміграція, переміщені особи, внутрішньо переміщені особи.

SUMMARY

Truba V.O. Realization of the state migration policy of Ukraine. Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the final qualifying work the trends in the development of migration processes were analyzed on the basis of international ratings and data of domestic statistics. The effectiveness of the implementation of the migration policy of Ukraine was evaluated. The foreign experience of implementing the migration policy and the possibility of its implementation in Ukraine were studied. The directions for improvement of the migration policy of Ukraine are substantiated and substantiated.

Key words: migration, migration policy, immigration, displaced persons, internally displaced persons.

ЗМІСТ

ВСТУП

3

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

5

1.1. Сучасні тенденції розвитку міграційних процесів

5

1.2. Оцінка ефективності реалізації міграційної політики України

13

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

17

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації державної міграційної
політики

17

2.2. Обґрунтування напрямів удосконалення міграційної політики
України

23

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

27

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

30

ДОДАТКИ

35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Війна проти України в лютому 2022 року спричинила одну з найшвидше зростаючих гуманітарних ситуацій і надзвичайних ситуацій у сфері переміщення в новітній історії. За кілька тижнів понад чверть населення покинули свої домівки, щоб шукати притулку за кордоном або в частинах України, розташованих далі від насильства.

Гуманітарна ситуація залишається жахливою, оскільки населення в Україні зазнає смертей і поранень через невідомі атаки, а також багатогалузеві потреби, викликані руйнуванням житла, переміщенням, порушенням або перенапруженням громадських послуг, а також обмеженими можливостями працевлаштування.

Повномасштабна російська збройна агресія спонукала мільйони українських громадян до виїзду за межі країни в пошуках безпеки. Чимало з них уже повернулися додому або планують своє повернення, тоді як інші лише планують від'їзд. Демографічна ситуація в Україні стрімко змінюється, як у кількісному, так і в якісному вимірах. Ці зміни впливають на соціально-економічну сферу, обороноздатність країни, її позиціонування у світі та призводять до наслідків, що впливатимуть на українські реалії в середньо- та довгостроковій перспективі.

Спричинена російською агресією закордонна міграція українців вимагає експертної та наукової рефлексії, без цього неможливе розроблення дієвих стратегій та державної політики в різних сферах.

Питання міграції населення країни є предметом дослідження великої кількості фахівців різних галузей. Дослідженню проблематики реалізації міграційної політики присвячені численні вчених, зокрема: А. Роскладка [5], О. Малиновська [8], Т. Плазова, В. Ткачук [12], О. Мульска, І. Бараняк [15], О. Оснач [21], С. Була, М. Зіненко [23], Т. Дракохруст [27], В. Філіппова, І. Лопушинський, Р. Плющ [42], О. Шепель [45] та інші.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів удосконалення міграційної політики України.

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

- проаналізовано тенденції розвитку міграційних процесів;
- оцінено ефективність реалізації міграційної політики України;
- досліджено зарубіжний досвід реалізації міграційної політики;
- обґрунтовано напрями удосконалення міграційної політики України.

Об'єктом дослідження є процес реалізації міграційної політики.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти реалізації міграційної політики України.

У роботі використано такі **методи дослідження**: статистико-економічний, систематизації та узагальнення (при аналізі тенденцій розвитку міграційних процесів); аналізу та синтезу (для оцінки ефективності реалізації міграційної політики України); системний та порівняльний аналіз (для дослідження зарубіжного досвіду реалізації міграційної політики); абстрактно-логічний (для обґрунтування розроблених заходів та формулювання висновків) та ін.

Інформаційною базою дослідження є законодавство України, статистичні дані державних органів України та міжнародних організацій, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, аналітичні огляди.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 50 найменувань, 2 додатків. Матеріали роботи містять 7 рисунків. Загальний обсяг роботи складає 38 сторінок, основної частини – 29 сторінок.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Сучасні тенденції розвитку міграційних процесів

Україна має площу 603,5 тисячі квадратних кілометрів і є найбільшою державою у Європі. Станом на 2020 рік населення України без урахування анексованого Криму становило 41,9 млн осіб. Статевий склад населення України такий: 46,3% – чоловіки, 53,7% – жінки. У містах проживає 71,1% і лише 28,9% – у сільській місцевості. Очікувана тривалість життя при народженні становить 71,76 року (66,89 року для чоловіків і 76,72 року для жінок). Середній вік українців становить 40,6 років, і в країні спостерігається стабільне старіння нації [1].

За даними Державної служби статистики України, щороку понад півмільйона українців змінюють місце проживання. Однак ця цифра базується на інформації органів реєстрації та охоплює лише ті переїзди, за якими особи зареєстрували зміну місця проживання [2].

Водночас, за даними соціологів, не менше 12% повнолітніх українців [3], а за деякими оцінками у великих містах від 15 до 30%, проживають не за місцем реєстрації. Таким чином, внутрішня міграція є набагато активнішою, ніж за статистикою. В першу чергу вона орієнтована на міста. Традиційно позитивне міграційне сальдо має столиця – м. Київ, а також найбільші міста України – Дніпро, Харків, Одеса, Львів.

На рис. 1.1 показано зміни місця проживання населення у великих містах України.

Прогнозні значення розраховувалися на основі міжнародних перспектив зростання урбанізації (з 67,2% у 2001 р. та 71,1% у 2019 р. до 72–73% у 2030 р.) та загального скорочення населення [4].

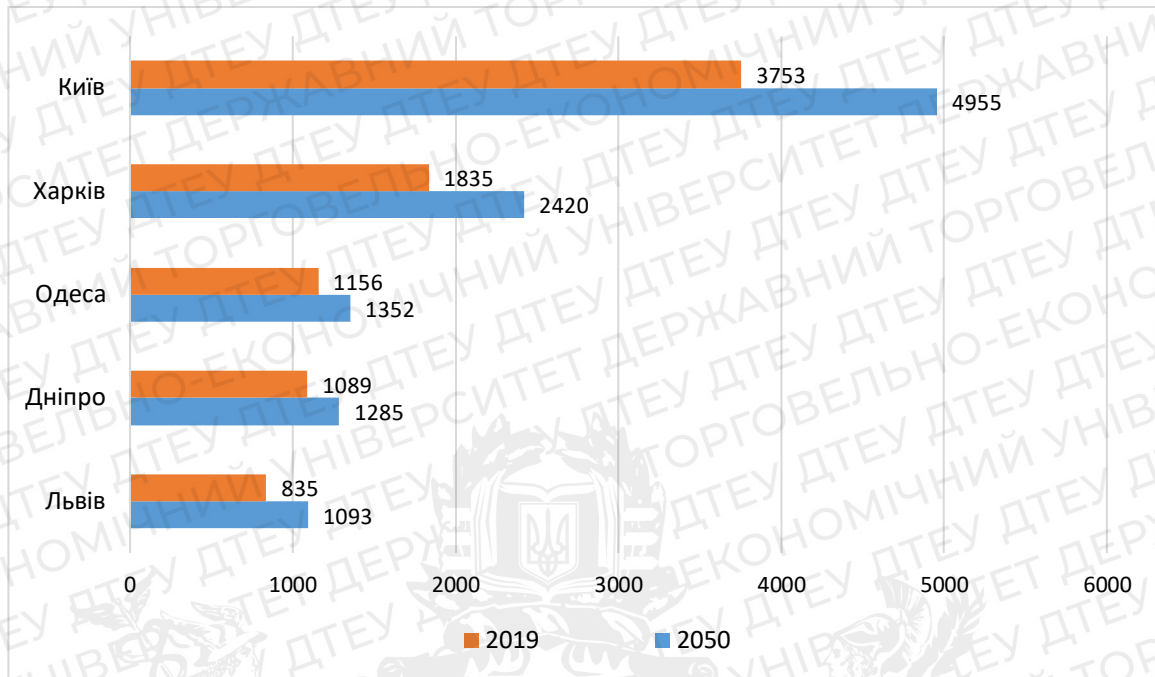

Рис. 1.1. Прогнозні показники кількості жителів великих міст України до 2050 року, тис. осіб

Джерело: [5].

Населення України неухильно скорочується від свого піку в 1992 році, коли населення становило близько 52 мільйонів, до нинішніх 41,9 мільйонів, не включаючи кількість населення Криму. За прогнозами, протягом наступних 30 років Україна може втратити ще 7,05 млн осіб або до 15,8% населення [6].

Після здобуття незалежності обсяг внутрішньої міграції в Україні суттєво зменшився через зникнення організованого переселення та вербування, комерціалізацію освіти, зростання цін на житло, труднощі з працевлаштуванням тощо. За даними Держстату, лише у 2015 р. 12 із тисячі українців змінили місце проживання. Проте внутрішня міграція, що фіксується офіційною статистикою, приблизно в 10 разів перевищує міжнародну [3].

У міжрегіональних міграціях основними реципієнтами є Київ та Київська область. Участь населення у внутрішніх трудових міграціях, не пов'язаних із щоденним чи щотижневим поверненням до місця постійного

проживання, є високою. Така міграція характерна для сезонної, позмінної та тривалої роботи в столиці та великих промислових центрах.

За даними Міжнародної організації з міграції, у 2015–2019 роках кількість внутрішніх трудових мігрантів в Україні перевищує 1,7 млн осіб і щорічно сягає 9% економічно активного населення. Крім того, найближчим часом внутрішня трудова міграція може зрости приблизно на 50% [7].

У дод. А наведено основні міграційні потоки в межах України: Криворізько-Дніпровсько-Запорізька агломерація, Одеська агломерація, Київська область, Харків та Львів.

Прогнозована ситуація з внутрішньою міграцією України почала різко змінюватися з 2014 року, коли стався безперервний збройний конфлікт у густонаселеному східному регіоні, в результаті якого з'явилися особи з чітким статусом внутрішньо переміщених осіб. Анексія Криму та конфлікт на сході України призвели до численних вимушених переселень, особливо в перші роки конфлікту. Станом на кінець 2021 року в органах соціального захисту населення перебувало на обліку понад 1,42 млн внутрішньо переміщених осіб [8].

На рис. 1.2 наведено дані, що базуються на звітах ОБСЄ та звітах Державної міграційної служби України про найактивнішу внутрішню міграцію з червня 2014 року по листопад 2019 року [9]. Три регіони з найбільшою кількістю внутрішньо переміщених осіб – це Донецька, Луганська області та місто Київ. Багато внутрішньо переміщених осіб також у Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. Найбільшого рівня кількість внутрішньо переміщених осіб досягла в першій половині 2016 року, а потім зменшилася. На той час бойові дії призупинилися, і люди почали почуватися в безпеці в деяких регіонах Донбасу.

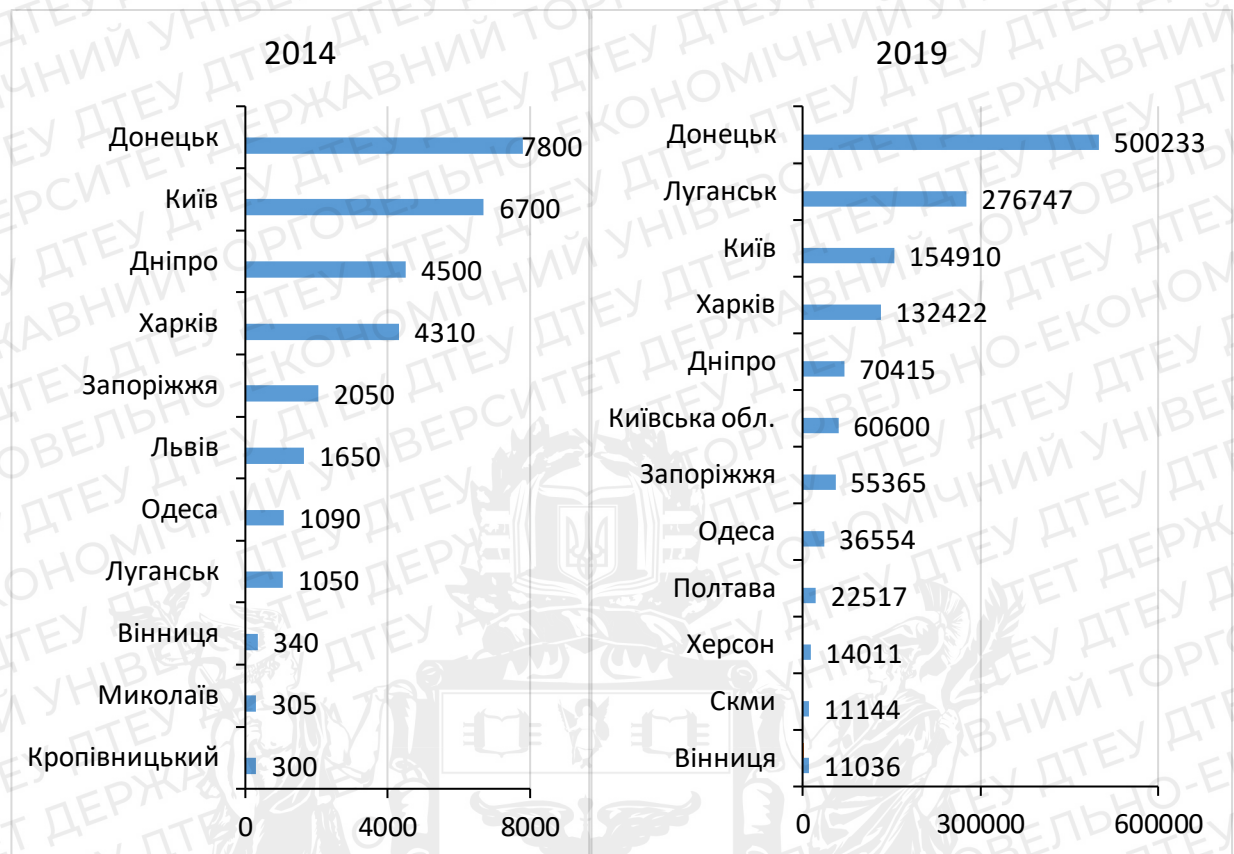

Рис. 1.2. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні

Джерело: складено автором за [10; 11].

Водночас опитування показують, що частка внутрішніх мігрантів, які не мають наміру повертатися до місць проживання навіть після завершення конфлікту, постійно зростає. У червні 2019 року кількість внутрішніх мігрантів зросла на 34% порівняно з жовтнем 2017 року, коли близько 26% респондентів сказали, що не хочуть повертатися в окремі райони Донецької та Луганської областей [12].

24 лютого 2022 року внаслідок агресії Російської Федерації внутрішня міграція в Україні набула масштабного характеру. Попри численні оцінки внутрішньо переміщених осіб, офіційних даних варто очікувати лише після перемоги України у війні.

На рис. 1.3 наведено частку українських трудових мігрантів за кордоном у країнах, за даними Міжнародної організації з міграції за 2010–2019 рр. [7; 13].

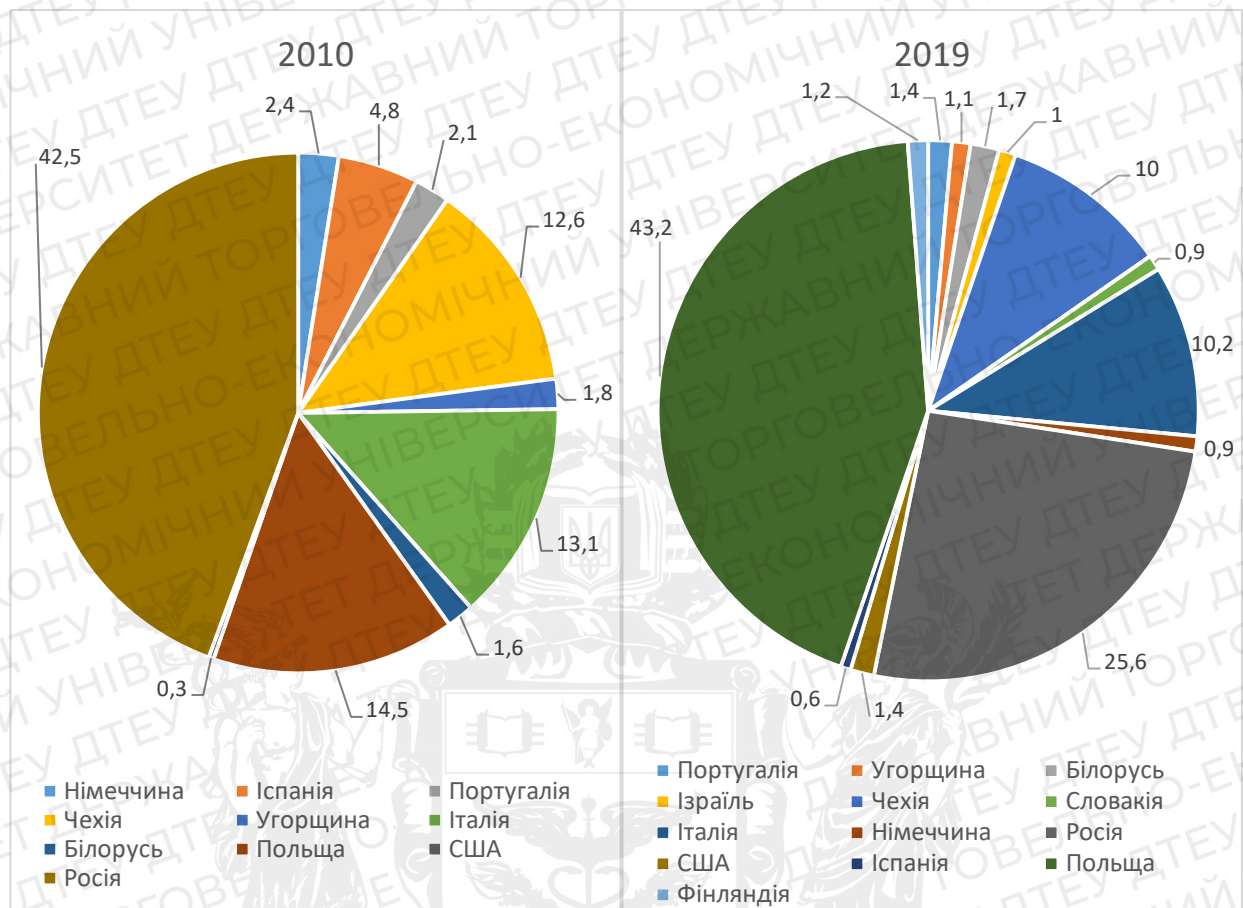

Рис. 1.3. Частка українських трудових мігрантів за кордоном

Джерело: складено автором за [14].

Проаналізуємо основні місця працевлаштування та інтереси українців за кордоном. У 2010–2012 роках можна виділити 5 типів регіонів за кількістю міжнародних мігрантів. Найнижчі показники (регіони, де люди найменш зацікавлені у роботі за кордоном) мають такі міста, як Київ, Одеса, Дніпро, Полтава та Київська область. Найбільша кількість трудових мігрантів спостерігається на Закарпатті та Буковині. Крім того, в Західній Україні спостерігається високий рівень сезонних, тимчасових і постійних мігрантів [15].

У регіонах Західної України трудові мігранти віддають перевагу Польщі, на Закарпатті – Чехії та Угорщині. Як країна для переселенців на Тернопільщині переважає Італія, а у східних регіонах традиційно віддають перевагу Росії. У період 2015–2019 рр. розподіл трудових мігрантів дещо

змінився. Польща є найпоширенішим вибором для осіб, які працюють за кордоном. У 10 регіонах України понад 70% зовнішніх трудових мігрантів працюють у Польщі [16].

До війни з Україною росія залишалася привабливою для двох регіонів на Сході. Спостерігається значне розширення географії країн, які обирають для роботи українці. Показники Ізраїлю, Фінляндії, США та інших країн зросли порівняно з 2010–2012 роками [17].

Основним фактором, який змушує трудових мігрантів шукати роботу за кордоном, є рівень заробітної плати. Зараз середня зарплата в Польщі вдвічі вища, ніж в Україні. Німеччина та Італія пропонують майже в чотири рази вищі заробітні плати, ніж в Україні, але, за даними української міграційної служби, менше 11% трудових мігрантів віддають перевагу ринкам Німеччини та Італії [18].

За даними ЮНЕСКО, кількість українських студентів за кордоном стабільно зростає і після 2013 року зросла майже вдвічі – до 77,6 тис [19].

Зі стабілізацією ситуації в країні цей процес сповільнився. Станом на 2019 рік кількість українських студентів за кордоном скоротилася до 73 тисяч осіб [20]. Ситуація у 2022 році є погано прогнозованою.

Найпопулярніші країни, куди українські студенти їдуть здобувати вищу освіту [20]:

1. Польща – понад 45% (порівняно з 2014 роком частка подвоїлася).
2. Росія – 19% (частка невпинно зменшується з 2014 року).
3. Німеччина більше – 8% (здебільшого для отримання ступеня магістра).
4. Чехія – 6,6% (останніми роками частка дещо зростає).

Переважає більшість українських студентів виїжджає на навчання в економіко-географічний регіон Європи та Північної Америки. Бажання навчатися за кордоном часто асоціюється з бажанням молодих осіб знайти свій шлях на міжнародному ринку праці. Так, із понад тисячі українців, які

навчаються в Польщі, лише 6% мали намір повернутися в Україну після закінчення навчання [21].

Про зростання освітньої міграції опосередковано свідчить і той факт, що родини українських трудових мігрантів возз'єднуються в країнах проживання. Можливо, це пов'язано зі стрімким зростанням кількості українських студентів у країнах, де трудова міграція спричинила численні українські діаспори. Наприклад, у 2000 році в університетах Італії навчалось лише 40 українців, а у 2017 році – 2,8 тис., що у 70 разів більше [22].

Позитивним є те, що лише 5% українських абітурієнтів, які склали ЗНО на 180 і більше балів, залишають Україну та їдуть навчатися до Європейського Союзу [23].

Україна також приймає студентів з інших країн. На навчання в Україну приїжджають переважно вихідці з економіко-географічних регіонів Центральної та Південної Азії та Африки.

Згідно з останніми звітами ЮНЕСКО, в Україні навчається понад 55 тисяч іноземних студентів. Протягом 10 років ця кількість активно зростала. Найбільш привабливими містами для іноземних студентів є Харків (у 2021 році навчалось 20 тис. іноземців), Київ (14 тис. іноземних студентів), Одеса (7,5 тис.), Дніпро (3,7 тис.) та Запоріжжя (3 тис. студентів з інших країн) [24].

Найпопулярніші країни, з яких студенти вищів їдуть в Україну:

1. Індія 19,3% (понад 10,7 тис. осіб).
2. Азербайджан – 10% (5,5 тис. студентів).
3. Марокко - 8,4% (4,7 тис., найвищий темп зростання).
4. Туркменістан - 6,7% (3,8 тис.).
5. Нігерія - 5% (2,8 тис. студентів).
6. Ізраїль - 3,6% (2 тис.).
7. Польща 1,3% (близько 700 студентів).
8. Сполучені Штати - 0,5% (близько 300 студентів).

Зазначимо, що частка студентів із наших найпривабливіших регіонів для освітньої міграції з Європи та Північної Америки становить лише 4,5%.

Слід зазначити, що складна військова ситуація в Україні суттєво вплине на показники міграційних потоків. Однак офіційних даних про потік внутрішніх і зовнішніх мігрантів за поточний рік немає.

Зараз в Україні спостерігаємо демографічну кризу, яка залежить насамперед від рівня умов життя та соціального добробуту. Демографічна криза почалася понад 30 років тому і з кожним роком загострюється.

Прогнозована ситуація з внутрішньою міграцією почала кардинально змінюватися з 2014 року, коли Україна переживає безперервний збройний конфлікт у густонаселеному східному регіоні, в результаті якого з'явилися особи з чітким статусом внутрішньо переміщених осіб. Анексія Криму та конфлікт на сході України призвели до численних вимушених переселень, особливо в перші роки конфлікту.

Внаслідок нинішньої агресії Російської Федерації внутрішня і зовнішня міграція в Україні набула масштабного та практично неконтрольованого характеру.

Для вирішення цієї проблеми необхідний науковий системний підхід до вивчення внутрішніх і зовнішніх міграційних потоків, який дозволить визначити та спрогнозувати тенденції та напрями міграційних потоків. Використання принципів та інструментів інформаційного забезпечення для аналізу тенденцій світового ринку товарів і послуг, визначення критичних галузей економіки та можливість залучення якомога більшої кількості молоді до зайнятості в Україні є умовою ефективного державного планування.

Згідно з прогнозом Міжнародного центру розвитку міграційної політики, країни ЄС повинні підготуватися прийняти до 4 мільйонів українських біженців більше у 2023 році [25].

1.2. Оцінка ефективності реалізації міграційної політики України

Сучасні міграційні процеси в Україні тісно пов'язані з тим, що люди хочуть жити в кращих умовах і отримувати вищу заробітну плату. Раніше доля держави, регіону чи міста визначалася насамперед наявністю природних ресурсів. Зараз все кардинально змінилося. Країни, що багаті на корисні копалини та ресурси, не обов'язково є країнами з високими зарплатами. Людський капітал є головним активом розвинених країн.

Україна є співініціатором та активним учасником більшості міжнародних правових інституцій, які регулюють права мігрантів. Це «Загальна декларація прав людини», «Європейська конвенція з прав людини», «Женевська конвенція про статус біженців», «Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності», численні документи проти незаконного ввезення мігрантів і торгівлі людьми [26].

Проте дотримання міжнародних конвенцій не гарантує оптимального управління міграційними потоками. Міграція населення давно стала глобальною проблемою. Процес глобалізації постійно збільшує кількість громадян, які проживають за межами рідної країни. За даними ООН, у даний час налічується понад 244 мільйони мігрантів, що на 40% більше, ніж у 2000 році. 232 мільйони осіб щорічно стають міжнародними мігрантами та ще 740 мільйонів – всередині країни. Населення України неухильно скорочується, в тому числі за рахунок еміграції з країни, що негативно впливає на багато внутрішніх процесів [27].

Міграційні процеси є природними, але лише за умови підтримки приблизного співвідношення між мігрантами. Значний дисбаланс у бік еміграції чи імміграції завжди негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни. Для України це означає, що держава повинна мати чіткий план, як зупинити відтік мігрантів.

Реалізацію державною міграційної політики в Україні здійснює Державна міграційна служба України (рис. 1.4).

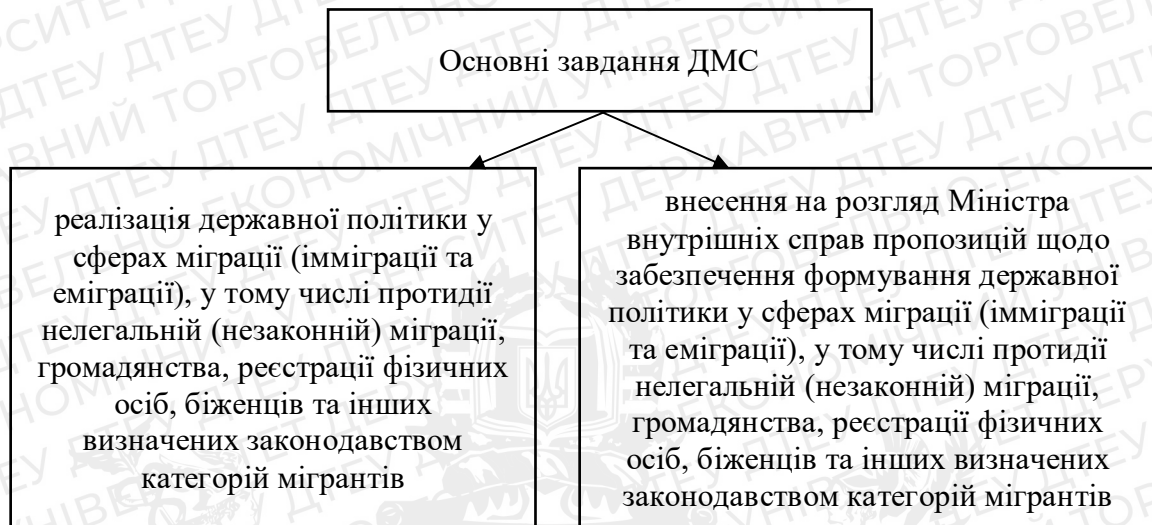

Рис. 1.4. Основні завдання Державної міграційної служби України

Джерело: [28].

Основні права у сфері міграції закріплені багатьма нормативними актами України, зокрема законами України «Про громадянство України» [29], «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання» [30], «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян» [31], «Про зовнішню трудову міграцію» [32], «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [33], «Про імміграцію» [34], «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [35], «Про закордонних українців» [36], «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [37] та ін. Основним стратегічним документом є «Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року» [38], в якій сформульовано основні цілі міграційної політики держави та способи їх досягнення.

На сучасному етапі в Україні спостерігаються такі види міграції населення (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Основні види міграції населення в Україні, 2022-2023

Джерело: складено автором.

Війна росії проти України значно загострила міграційні проблеми. За даними ООН, війна вимусила переїхати понад 12 мільйонів українців (понад 5 мільйонів українців виїхали за кордон, ще 7,1 мільйона є внутрішньо переміщеними особами, які залишилися в Україні) [39].

На сучасному етапі значну роль у реалізації міграційної політики відграє Міжнародна організація з міграції, яка мобілізує команди та нарощує потенціал в Україні та сусідніх країнах, задля реагування на зростаючі гуманітарні потреби українців, які змушені покинути країну, а також внутрішньо переміщених осіб.

Проблеми, спричинені поширенням коронавірусу, введення воєнного стану внаслідок повномасштабної агресії Російської Федерації проти України, значні обмеження на пересування громадян всередині країни та майже повне закриття кордонів унеможливили використання класичних інструментів довгострокового економічного прогнозування та оцінки потенціалу розвитку та ще більше ускладнили дослідження міграційних потоків в Україні.

Вирішення цих проблем потребує радикальних економічних перетворень та використання інноваційних інструментів для прогнозування тенденцій внутрішньої та зовнішньої міграції шляхом математичного та комп'ютерного моделювання для управління міграційними потоками на регіональному та національному рівнях.

Будь-яке рішення щодо міграційної політики потребує надійного інформаційного забезпечення на основі розрахунку та аналізу кількісних показників на основі статистичних даних [40]. Незважаючи на декларацію про доступність статистичних даних у сфері міграції населення, національна статистична система характеризується низкою внутрішніх неузгодженостей, що суттєво ускладнює подальше використання даних для прийняття стратегічних рішень [6]:

- часове відставання інформаційних потоків від потреб ринку. Частина даних за 2020 та 2021 роки залишилася неопублікованою на момент написання роботи;
- відсутність часових рядів для деяких груп даних;
- втрата значної частини внутрішніх міграційних потоків через обмеження відповідних статистичних спостережень;
- неузгодженість даних, отриманих з різних джерел;
- недостовірність окремих адміністративних даних через недосконалість відповідних процедур їх отримання;
- незручність подання та пошуку інформації, яка зараз представлена на різних платформах у вкрай неузгоджених формах.

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації державної міграційної політики

Як кейс обрано полярні приклади з різних регіонів. Італія є прикордонною державою Європейського союзу. Зважаючи на своє становище, цією країною накопичено значний досвід з прийому та інтеграції мігрантів. Мексика є буферною державою для потоків латиноамериканської міграції до США та Канади. Індія знаходиться у списку провідних країн світу, які направляють та приймають мігрантів. Південно-Африканська Республіка (ПАР) є пунктом тяжіння внутрішньоафриканської міграції. Аналіз міграційної політики обраних країн дозволяє скласти загальне уявлення про практики прийому мігрантів у різних регіонах, а також відзначити різницю у підходах до інтеграції та адаптації.

Італія входить до двадцятки провідних країн з прийому мігрантів (у 2021 – 11-е місце) та є державою, що нагромадила величезний досвід щодо прийому та адаптації мігрантів [41].

Сучасна структура прийому мігрантів в Італії є розгалуженою мережею. Крім hotspots — місць прийому біженців і вимушених переселенців, у країні відповідно до класифікації є державні приймальні центри — введено різні типи (CARA, CDA, CPSA) з функцією завершення процедур виявлення та оформлення клопотань про надання притулку. Відповідно до реформи 2015 р., італійська система прийому поділена на три основні сегменти [42]:

- 1) у так званих «гарячих точках» (hotspots) всім, хто прибуває, надають дах і їжу. Тут приїжджі проходять ідентифікацію, у них знімають відбитки пальців;
- 2) перший прийом осіб, які шукають притулку, пропонується в установах, які називаються Centri di prima accoglienza (Центри первинного

прийому). У разі нестачі житла у центрах першого прийому особи, які шукають притулку, мають бути направлені до Centri di accoglienza straordinaria (Центри екстреного прийому);

3) особи, які шукають притулку та потребують додаткової допомоги, можуть потім отримати доступ до другого прийому, що забезпечується засобами системи захисту вимушених переселенців та біженців в Італії (S.P.R.A.R.), але у разі нестачі їх тимчасово розміщують і в Надзвичайних приймальних центрах.

У частині оцінки інтеграційної політики країни можна звернутися до даних індексу MIREX, за якими можна говорити про формування досить успішної системи. Відповідно до індексу інтеграції, Італія набрала 58 (зі 100) балів при середньому балі 49.

Мексика займає одне із важливих геополітичних положень на північноамериканському континенті з погляду потоків міграції. Вона є як донором для еміграції до США, так і країною-реципієнтом зворотної міграції з Північної Америки. Ще одна важлива роль держави в процесах переміщення – її статус буферної зони для мігрантів Латинської Америки, які легально та нелегально переправляються до США. Близько 11 млн мексиканців проживають за межами країни. Ще в 2018 р. міністр закордонних справ Мексики заявив про активне включення країни до важливих для регіону економічних проектів швидкісних поїздів (the Mayan Train; the Coatzacoalcos—Salina Cruz railway), які, зокрема, покликані вирішити питання інтеграції на ринку праці мігрантів. Метою проектів було також запровадження спеціальних дозвільних документів (терміном на рік) для пошуку роботи, що давали б доступ до системи державної охорони здоров'я (Tarjetas de Visitante por Razones Humanitarias (TVRH)). Цей захід дозволив людям жити в Мексиці, проїжджати транзитом через її територію та отримати доступ до всіх державних послуг через реєстрацію в системі Unique Population Registry Code (CURP), а, головне, це безперешкодний доступ на ринок праці. Проте вже у 2019 р. Національний інститут міграції (INM) оголосив про закриття пілотного

проекту на кордоні Мексики та Гватемали. Захід виявився не довгострокового характеру. Згідно з даними, отриманими в ході опитувань мігрантів, реєстрація в INM забирала багато часу і була обтяжливою. Зокрема, для осіб, які шукають притулку, участь у «звітних сесіях», обов'язкових щотижневих перевірок у Мексиканській раді у справах біженців (COMAR), призводило до того, що заявники були змушені пропускати роботу. Роботодавці та фінансові установи, а саме банки, часто не знали, які документи вони повинні вимагати у мігрантів, і тому не могли запропонувати пільги, передбачені TVRH. Багато мігрантів заявили, що роботодавці відхилили їхні гостьові карти на тій підставі, що вони не мають права на постійну та тимчасову роботу, оскільки в їхньому документі було написано «відвідувач». Роботодавці не знали про державні програми, які сприяли залученню мігрантів до трудової діяльності, таких як програма навчання Національної служби зайнятості (SNE). У рамках цієї програми виплачується мінімальна заробітна плата протягом перших трьох місяців в обмін на навчання та зобов'язання, яке компанія виконуватиме – найняти 80% учасників програми [43].

Те саме сталося з фінансовими установами, які запитували документи на власний розсуд, від паспортів до підтвердження місця проживання, свідоцтв про народження і навіть довідок про наявні судимості. Результатом відмови від пілотних проектів на кордоні та нерегульованості міграційних потоків з Латинської Америки стали переміщення нелегалів, що триває, а також досить високий поріг міграції неповнолітніх без супроводу. За першу половину 2021 р. із 226 тисяч мігрантів 34 тисячі припало на останню категорію. У відповідь Мексика та США вкотре посилили прикордонний контроль, особливо загороджувальні заходи (депортацію та застосування сили щодо мігрантів).

Оцінка політики інтеграції, згідно з обраним індексом, позитивна. Мексика набрала 51 бал зі 100, що можна порівняти з Італією та її 58 балами. Положення країни можна охарактеризувати як "надання рівних можливостей виключно на папері". На практиці різні категорії мігрантів мають нерівний доступ до ресурсів, охорони здоров'я та освіти. Ініціатива видачу дозволів, про

яку йшлося вище, могла б підштовхнути розвиток, але була заморожена після низки пілотних проектів і не встигла достатньо продемонструвати ефективність.

Індія, як і Мексика, щодо паназіатської міграції може вважатися буферною державою. Важливо також відзначити людський капітал країни, вона є однією з найбільш густонаселених, отже, можна говорити про наявність всіх типів міграції (від активної внутрішньої між штатами до висококваліфікованої міграції). Індія, за даними Міжнародної організації з міграції, провідна країна-донор міграції у світі. Але при цьому міграційна політика та політика інтеграції не досягла балансу. Згідно з інтеграційним індексом МІРЕХ, Індія набрала 24/100 і входить до трійки найгірших. Дисбаланс зміщений у бік пріоритетного розгляду еміграції з країни, а також внутрішньої міграції. Питання прийому, отже, і інтеграції у суспільство, не остаточно регламентовані. Отже, Індія – яскравий приклад «інтеграції без інтеграції» [44].

У 2008 р. було створено Індійський центр міграції (ICM)²², який раніше діяв як некомерційна організація «Індійська рада з працевлаштування за кордоном». На даний момент він виконує функції дослідницького аналітичного центру при Міністерстві закордонних справ. Центр проводить емпіричні, аналітичні та політичні дослідження з усіх питань, пов'язаних із міжнародною міграцією та мобільністю, а також реалізує пілотні проекти [45].

У частині законодавства все ще діють норми, прийняті в 1983 р. в інших умовах міграційних тенденцій і потоків. Згідно з законом про еміграцію жоден громадянин Індії не може емігрувати, якщо не отримає дозволу від спеціалізованої служби. Такий дозвіл надається лише після перевірки відповідних трудових контрактів. Однак закон визначає деякі категорії людей, для яких не потрібен дозвіл на еміграцію. Важливим стало введення в дію у 2003 р. нової версії програми обов'язкового страхування мігрантів, що працюють. Відповідно до неї, робітники-мігранти страхуються на мінімальну суму 0,3 млн рупій, і поліс діє протягом усього терміну трудового договору.

Страховання є обов'язковим для всіх, хто мігрує з метою працевлаштування після отримання дозволу на еміграцію. Захід знову ж таки спрямовано на стримування еміграційних потоків і ніяк не допомагає іммігрантам отримати доступ до системи страхування та інших соціальних благам [46].

Інша важлива політична ініціатива пов'язана зі скасуванням з 1 жовтня 2007 р. додаткових перевірок. До цього особи, у паспортах яких було проставлено категорію «потрібна еміграційна перевірка», мали отримати «відстрочку» від вимог отримання еміграційного дозволу, якщо вони мали намір виїхати за кордон не з метою працевлаштування.

Незважаючи на вжиті заходи щодо захисту від зловживання відстрочкою, значна кількість людей, які її отримали, особливо для відвідування Близького Сходу, не поверталися й знаходили роботу або продовжували своє несанкціоноване перебування. Скасування додаткових перевірок також призвело до корупції і було нездатним виконати своє завдання щодо запобігання зловживання гостьовою візою для пошуку роботи за кордоном.

Власникам паспортів категорії, де потрібен дозвіл, які виїжджають за кордон з метою працевлаштування, дозволено залишити країну при пред'явленні дійсного паспорта, діючої візи та зворотних квитків на імміграційних стійках у міжнародних аеропортах Індії.

Доцільно також розглянути досвід Канади. Ця держава пропагує політику мультикультуралізму та націоналізації. У країні діє відразу кілька федеральних та провінційних програм, серед яких: Програми Federal Skilled workers Category, Бізнес імміграція та інвесторські програми, Оформлення біженства, програми зі спонсорства та возз'єднання сімей, Canadian Experience Class, Провінційні програми - Skilled workers Category PNP бізнес класу та інвесторам. Особливістю міграційної політики Канади є її орієнтація на залучення трудових ресурсів [47].

Варто виділити програму ISAP – Федеральна програма адаптації та натуралізації, метою якої є сприяння новоприбулим іммігрантам. Вона включає

правову, культурну, мовну та соціальну адаптацію, оцінювання потреб та довідкові послуги. Оцінювання потреб використовується для виявлення потреб новоприбулих, зокрема, щоб допомогти їм визначити можливості, сильні сторони та обмеження при доборі виду діяльності. Інформаційні та довідкові послуги також є невід'ємною частиною міграційної політики Канади. Вони полягають в інформуванні новоприбулих про існуючі ресурси щодо задоволення нагальних потреб (наприклад, працевлаштування, медична та правова допомога, дозвілля та освіта, забезпечення житла, вирішення банківсько-фінансових питань, придбання товарів першої необхідності та продовольчих товарів, доступ до соціальних та медичних послуг тощо), а також інформації про їхні права та обов'язки під час перебування в Канаді [48].

Варто також відзначити досвід Австралії, де діють незалежні та професійні імміграційні програми, що дозволяють іммігрувати висококваліфікованим особам, які становлять інтерес для Австралії. Відмінність цієї імміграційної програми від інших в тому, що особа не зобов'язана мати родичів в Австралії або попередньо укласти трудовий договір з роботодавцем [49].

У певних моментах програма незалежної імміграції до Австралії схожа на канадську програму, проте, має низку істотних переваг: вимоги до претендентів простіші; не треба перераховувати гроші на рахунок для доказу фінансової спроможності, що робить програму доступною за відсутності значних коштів; тривалість імміграційного процесу становить від 6 до 12 місяців (за канадською програмою – до 3-х років). До того ж, в перспективі з моменту прибуття, особа може претендувати на отримання громадянства, що дає можливість безвізового пересування практично по всьому світу. Отже, аналіз діючих міграційних програм показує їхню орієнтованість на залучення трудових ресурсів.

2.2. Обґрунтування напрямів удосконалення міграційної політики України

На сьогоднішній день існує велика різноманітність інтеграційних моделей міграційної політики. Дослідники досі суперечать у тому, яка з них вбачається перспективнішою і раціональнішою. Наприклад, Данія, Німеччина, Австрія та Швейцарія використовують етнокультурну модель асиміляції. Вона ґрунтується на вимозі етнокультурної асиміляції за межами політичних цінностей для членства в національній спільноті. Аргумент ґрунтується на припущенні, що мовні курси та різні адаптаційні програми дійсно забезпечують мігрантів необхідними для інтеграції компетенціями. Відповідно, тестування, яке проходять кандидати, є високоефективним і має бути кроком, що відокремлює мігрантів від участі у прийнятті соціально значущих і політичних рішень.

Для Великобританії, Швеції та Нідерландів властивий підхід з погляду мультикультуралізму. Ця модель відрізняється від асиміляційної тим, що просуває рівність через суспільне визнання та пристосування культурних відмінностей, а не підкреслює етнокультурну та релігійну нейтральність суспільної сфери.

Збалансована міграційна політика та наявність розгалуженої системи інструментів щодо її реалізації сприяють не лише якісному прийому іноземців, а й їх ефективної інтеграції у суспільство приймаючої країни. Аналіз різних моделей показав, що кожна з них має певні вади. Практика показує, що міграційні процеси мають високу частку мінливості і прогнозування може бути відносно точним лише в короткостроковій перспективі. Розглянуті практики не містять набору всіх змінних, які при зміні тих чи інших внутрішніх/зовнішніх чинників (виникнення пандемії, різка зміна політичної чи економічної ситуації країни) дозволяли їм динамічно змінюватися. На сучасному етапі держави схиляються до гібридних версій, що поєднують різні підходи.

Важливим є вивчення принципів та стандартів європейської міграційної політики. У Європейському Союзі міграційна політика реалізується з використанням стандартів наведених на рис. 2.1 .

Рис. 2.1. Механізми регулювання міграційних процесів відповідно до міжнародних стандартів та вимог Європейського Союзу

Джерело: [50].

Аналіз реалізації державної міграційної політики України, а також зарубіжного досвіду окремих країн, засвідчив необхідність посилення роботи державних органів влади щодо її вдосконалення за такими напрямками:

- 1) визначення чіткої стратегії та тактики органами державної влади щодо формування та реалізації державної міграційної політики, розроблення стратегії підготовки фахівців у цій сфері;
- 2) завершення формування нормативно-правової бази щодо державної міграційної політики, створення та впровадження правових і соціально-економічних засад державного регулювання міграції;
- 3) розроблення концепції державної міграційної політики, забезпечення її впровадження та функціонування;
- 4) скорочення виїзду з України та сприяння поверненню мігрантів, що вже виїхали; мобілізація трудового потенціалу держави через стимулювання імміграції з-за кордону; забезпечення умов для результативного використання праці тимчасових працівників з-за кордону в інтересах української економіки; захист прав та свобод мігрантів, у тому числі вимушених, запобігання незаконній міграції;
- 5) поглиблення наукових досліджень у сфері формування та реалізації міграційної політики, удосконалення методологічних та методичних підходів міграційної статистики;
- 6) посилення розвитку міжнародного співробітництва та співпраці з громадянським суспільством, асоціаціями мігрантів в Україні і за кордоном.

У межах цих напрямів розроблено заходи щодо удосконалення міграційної політики України (рис. 2.2).

На основі розроблених заходів запропоновано докладний План заходів щодо удосконалення міграційної політики України, у якому визначено зміст заходу, очікуваний результат від його впровадження та відповідальних виконавців органів державної влади та місцевого самоврядування (дод. Б).

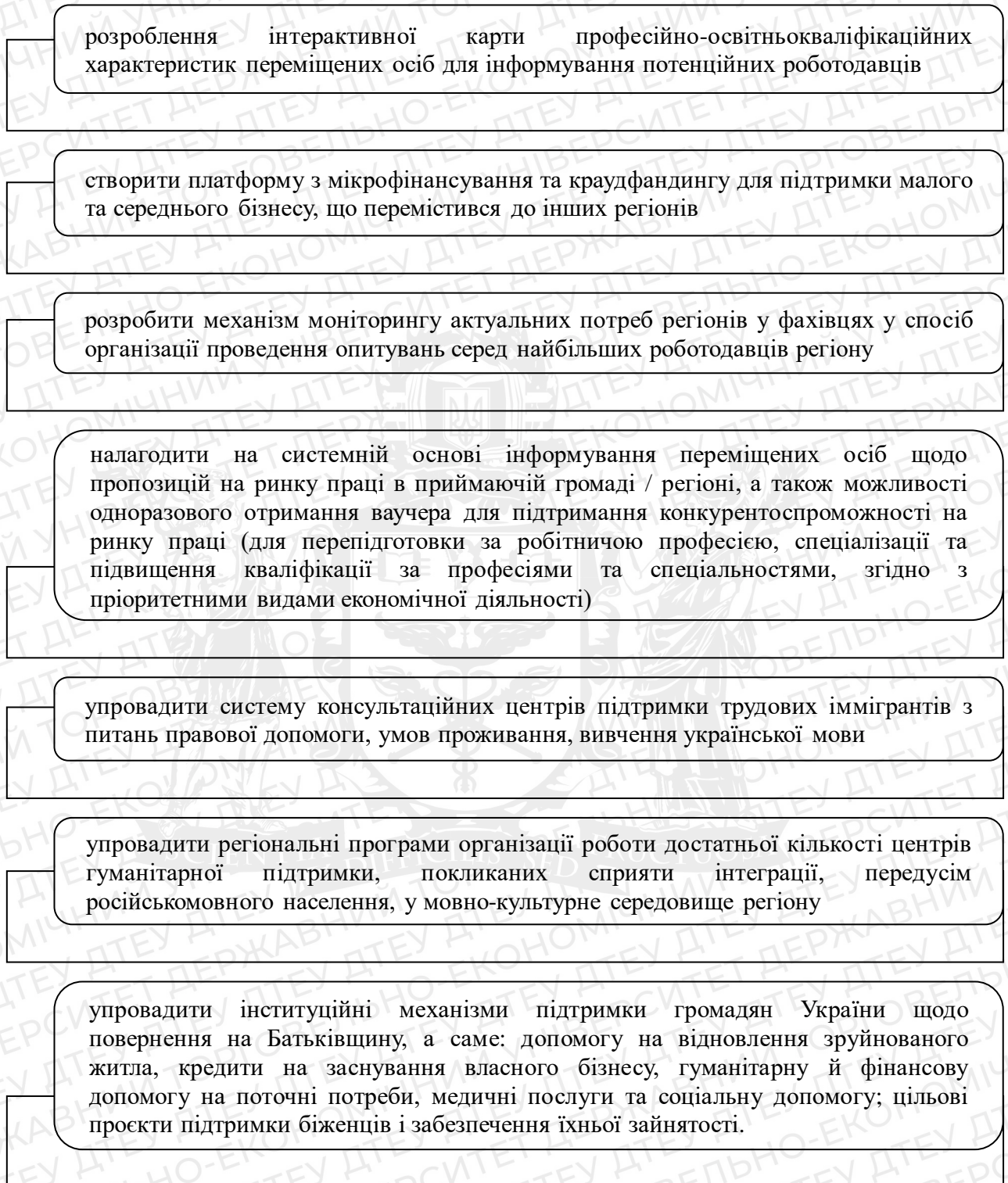

Рис. 2.2. Заходи щодо удосконалення міграційної політики України

Джерело: складено автором.

Впровадження запропонованих заходів щодо удосконалення міграційної політики у практичну діяльність дозволить підвищити ефективність реалізації міграційної політики України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження, проведене у роботі, дозволило дійти низки висновків.

1. Тимчасова міграція українських громадян у пошуках безпеки набула в 2022 р. масового характеру. Переважна кількість мігрантів шукає прихистку в країнах Європи. Водночас чимало українців опинились на території держави-агресора, і не завжди добровільно. На відміну від реалій РФ, міграція українців у країни ЄС має адекватний правовий супровід, що гарантує право на поселення, роботу, освіту. Правом на працевлаштування українські мігранти охоче користуються, адже це значною мірою люди працездатного віку, передовсім жінки. Наразі темпи виїзду за кордон сповільнилися. Але продовження війни може спричинити подальшу міграцію українського населення за кордон, її інтенсивність і напрями залежатимуть від багатьох чинників, серед яких: розширення чи звуження ареалу бойових дій; прогрес у деокупації решти тимчасово захоплених територій; стійкість місцевої критичної інфраструктури; безпосередні обстріли російськими військами населених пунктів; виникнення кризових явищ техногенного або природного характеру; рівень соціально-економічного відновлення звільнених територій; зміни на ринку праці та в економічній структурі різних регіонів України.

2. Незважаючи на значний прогрес у розвитку, формуванні та реалізації міграційної політики України, що відбувається останніми роками, чіткого, цілеспрямованого, всебічного регулювання міграційних процесів все ще недостатньо. Реалізація міграційної політики держави, що відповідає сучасним вимогам, набуває стратегічного значення і повинна: формуватися прозоро; мати комплексний характер; базуватися на поглибленому розумінні міграційної ситуації в державі; конкретній та достовірній міграційній статистиці, наукових дослідженнях; реалізовуватися на основі чітко

скоординованій роботі різних урядових структур, місцевої влади, соціальних партнерів, неурядових організацій та характеризуватися єдністю поглядів на всі міграційні потоки та стадії міграційного процесу, а також включенням міграційних питань в усі інші сфери діяльності держави. Від успішного забезпечення та вирішення якої залежатиме подальший політичний, соціально-економічний та культурний розвиток нашої держави.

3. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації міграційної політики засвідчив, що збалансована міграційна політика та наявність розгалуженої системи інструментів щодо її реалізації сприяють не лише якісному прийому іноземців, а й їх ефективній інтеграції у суспільстві, що приймає. Аналіз різних моделей показав, що кожна з них має певні вади. Практика показує, що міграційні процеси мають високу частку мінливості і прогнозування може бути відносно точним лише в короткостроковій перспективі. Розглянуті практики не містять набору всіх змінних, які при зміні тих чи інших внутрішніх/зовнішніх чинників (виникнення пандемії, різка зміна політичної чи економічної ситуації країни) дозволяли їм динамічно змінюватися. На сучасному етапі держави схиляються до гібридних версій, що поєднують різні підходи.

4. Вироблення державної політики адаптації та інтеграції іммігрантів у післявоєнний період має ґрунтуватися на імплементації європейської практики адаптації. Перед українським суспільством у перспективі можуть постати проблеми, аналогічні до тих, які існують у країнах ЄС. Тому вже зараз потрібно переглянути чинне міграційне законодавство з одночасним формуванням інституційно спроможної міграційної політики. Україна має шанси уникнути тих негативних соціокультурних та політичних наслідків імміграції, з якими зіткнулися країни ЄС. Для цього передусім необхідна достовірна міграційна статистика, практичні навички центральних та місцевих

органів влади в організації міграційних процесів і, звичайно, належна нормативно-правова база.

Внутрішньо переміщені особи тимчасово втратили можливість повернення на території свого постійного проживання і можуть не отримати такої змоги (від кількох місяців до року) навіть після завершення активних бойових дій. Близько третини ВПО планують залишитися в місцях тимчасового перебування, тому необхідно вже сьогодні сприяти соціалізації ВПО в нових умовах, залучати людський потенціал ВПО в регіональну економіку приймаючих регіонів, організувати їхній побут і працевлаштування. Також актуальним є оцінювання поточного трудоресурсного потенціалу Західного регіону України (територія, куди найчастіше прямують ВПО) та сприяння залученню людського капіталу ВПО в рамках регіональної економіки. Українським важливим для забезпечення можливостей результативного працевлаштування внутрішньо переміщених осіб є налагодження координаційних зв'язків з релокованими підприємствами щодо потреби у кваліфікованих працівниках (за професіями), організація професійного навчання, залучення органів місцевого самоврядування, організацій роботодавців до визначення структури потреби в робочій силі (за професіями).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барна М. Ю. Управлінські механізми державної інноваційної політики в умовах міграційної кризи та посилення соціо-еколого-економічних ризиків. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 4. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2022_4_8
2. Демографічна та соціальна статистика. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
3. Система реєстрації місця проживання в Україні: її вплив на реалізацію прав та життєво важливих інтересів людини. URL: <https://cedos.org.ua/researches/>
4. The global talent competitiveness index. URL: <https://gtcistudy.com/the-gtci-index/>
5. Roskladka, A., Roskladka, N., Romanyuk, O., Troianovska-Korobeinikova, T., Savytska, L. (2023). System Analysis of the Internal and External Migration Processes in Ukraine. In: Babichev, S., Lytvynenko, V. (eds) *Lecture Notes in Data Engineering, Computational Intelligence, and Decision Making. ISDMCI 2022. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, vol 149. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-16203-9_18
6. Kharlamova, G., Roskladka, A., Roskladka, N., Stavvytskyu, A., Zabaldina, Y.: Cluster analysis of Ukrainian regions regarding the level of investment attractiveness in tourism. In: *Proceedings of the 17th International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer*. II, pp. 401–416 (2021). <http://icteri.org/icteri-2021/proceedings/volume-2/202110401.pdf>
7. Міграція як фактор розвитку в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int>
8. Малиновська О. Міграція та міграційна політика в Україні: трансформації доби незалежності. *Migration & law*. 2021. Vol. 1, Iss. 1. С. 10-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miglaw_2021_1_1_4
9. Daily and spot reports from the special monitoring mission to Ukraine. URL: <https://www.osce.org/ukraine-smm/reports>

10. Організація з безпеки і співробітництва в Європі. URL: <https://www.osce.org/>
11. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/>
12. Палазова Т. М. Міграційна політика як чинник впливу на соціально-економічні процеси в сучасному світовому просторі / Т. М. Палазова, Ю. В. Ткачук // Політикус. - 2020. - Вип. 5. - С. 160-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2020_5_26
13. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.org>
14. Міжнародна організація з міграції. URL: <https://ukraine.iom.int/uk>
15. Мульська О. П. Міграційна мобільність молоді Карпатського регіону: пропозиції до вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення регіональної міграційної політики] / О. П. Мульська, І. Є. Бараняк // Економіка України. - 2021. - № 12. - С. 71-82. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2021_12_7
16. Temporary and circular migration: Empirical evidence, current policy practice and future options in EU Member States, Publications Office, Directorate-General for Migration and Home Affairs. Retrieved March 3, 2022. URL: <https://doi.org/10.2837/67921>
17. Roskladka, A., Roskladka, N., Kharlamova, G., Karpuk, A., Stavytskyu, A.: The data science tools for research of emigration processes in Ukraine. *Prob. Perspect. Manag.* 18(1), 70–81 (2020). [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(1\).2020.07](https://doi.org/10.21511/ppm.18(1).2020.07)
18. Chen, Y., Ni, L., Ospina-Forero, L.: Visualising internal migration flows across local authorities in England and Wales. *Environ. Plan. Econ. Space* 53(4), 616–618 (2021). <https://doi.org/10.1177/0308518X20968568>
19. Strzelecki, P., Growiec, J., & Wyszynski, R. (2022). The contribution of immigration from Ukraine to economic growth in Poland. *Review of World Economics*, 158, 365–399. <https://doi.org/10.1007/s10290-021-00437-y>
20. Global flow of tertiary-level students. URL: <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>

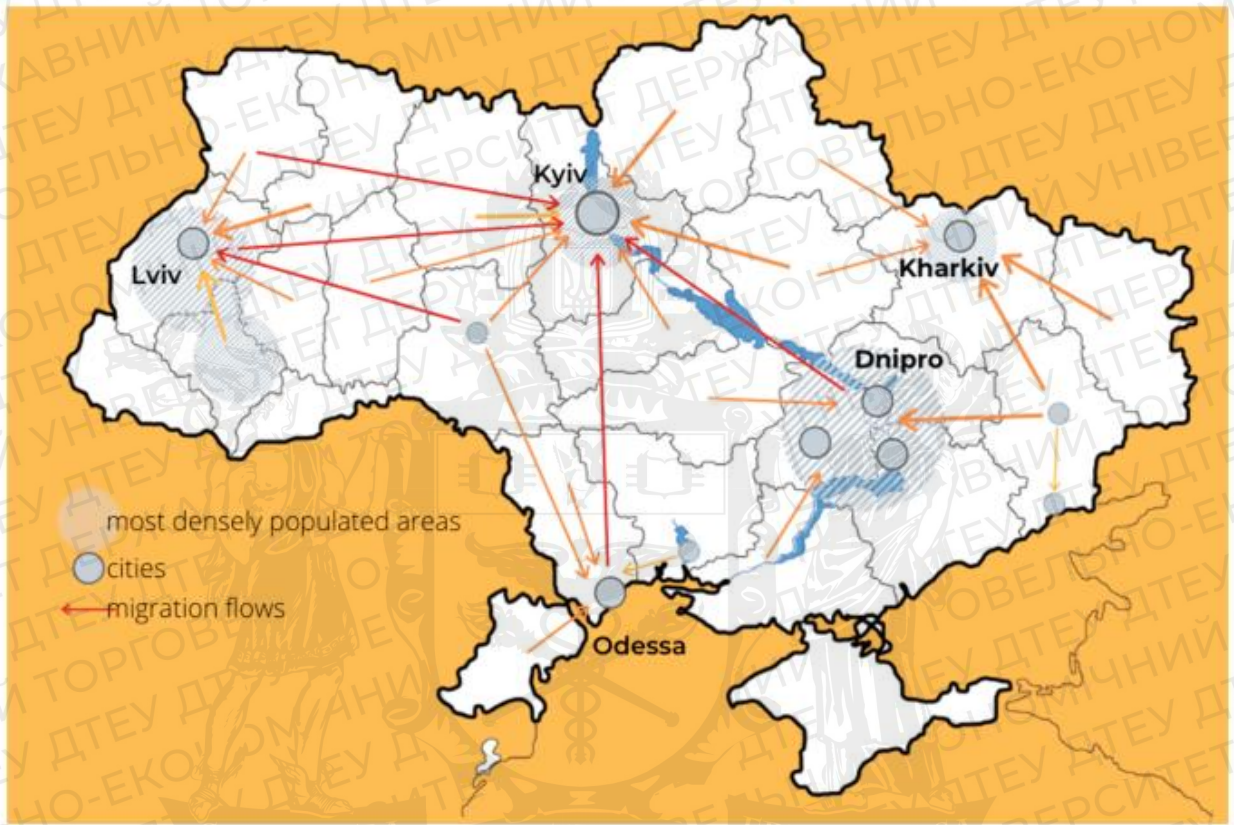
21. Оснач О. Зміни міграційної політики Європейського Союзу (2015–2020): аналіз деяких наслідків / О. Оснач // Migration & law. 2021. Vol. 1, Iss. 2. С. 68-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miglaw_2021_1_2_6
22. Mosca, I., Wright, R.: National and international graduate migration flows. Popul. Trends 141, 36–53 (2010). <https://doi.org/10.1057/pt.2010.20>
23. Була С. П. Процес уніфікації спільної міграційної політики Європейського Союзу / С. П. Була, М. О. Зіненко // Регіональні студії. 2020. № 23. С. 13-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regst_2020_23_4
24. Ми покажемо світу, що українські університети змінюються на краще. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27813828.html>
25. EU could face additional 4m Ukrainian refugees, migration experts warn. URL: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/eu-could-face-additional-4m-ukrainian-refugees-migration-experts-warn/>
26. Яворський М. С. Парламентський дискурс та особливості формування міграційної політики Данії: виклики та взаємовпливи / М. С. Яворський // Регіональні студії / Гельветика. 2020. С. 65-70.
27. Дракохруст Т. В. Особливості правового забезпечення державної міграційної політики України / Т. В. Дракохруст // Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Вип. 1. С. 128-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2019_1_27
28. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/pro-dms/zagalna-informacziya.html>
29. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
30. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>
31. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян: Закон України від 21 січня 1994 року № 3857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>

32. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 5 листопада 2015 року № 761-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>
33. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
34. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 року № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>
35. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
36. Про закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 року № 1582-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
37. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
38. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27813828.html>
39. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int>
40. Туристичний барометр України. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/ntoubarometer-2020.pdf>
41. Migrant Integration Policy Index. URL: <https://www.mipex.eu>
42. Філіппова В. Наслідки сучасної міграційної політики Європейського Союзу / В. Філіппова, І. Лопушинський, Р. Плющ // Migration & law. 2022. Vol. 2, Iss. 1-2. С. 26-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miglaw_2022_2_1-2_4
43. Ткач О. І. Проблема біженців в міграційній політиці латиноамериканського регіону: політико-географічний аналіз / О. І. Ткач, А. О. Ткач, А. Д. Штельмашенко // Вісник Київського національного

- університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2019. Вип. 1. С. 36-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2019_1_6
44. Міжнародні відносини та світова політика : навчально-методичний посібник / Ю. В. Чайковський, Р. Ф. Харитонов. Одеса : 2022. 43 с. <https://doi.org/10.32837/11300.18155>
45. Шепель, О. (2022). ОСОБЛИВОСТІ ТА СФЕРИ РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРИЙМАЮЧИХ КРАЇНАХ. Цифрова економіка та економічна безпека, (1(01)), 9-16. <https://doi.org/10.32782/dees.1-2>
46. Dluhopolska, T. (2020). Міжнародна міграційна політика: від теорії до імплементацій. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм, (12), 31-49. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-03>
47. Ціватий В. Публічний вимір міграційної політики в умовах мондіалізації: парадигми української та європейської дипломатичних і діаспорних практик ХХІ століття / В. Ціватий, М. Марцинюк // Україна дипломатична. 2021. Вип. 22. С. 717-723. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2021_22_68
48. Т. Дракохруст. Адміністративно-правове регулювання міграції у Канаді. Юридичний вісник. № 4 (2019). DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.970>
49. Романенко, О. В. Стратегії міграційної політики Австралії: етапи становлення, нові виклики та відповіді на сучасні загрози / О. В. Романенко // Проблеми всесвітньої історії. 2020. № 3. С. 152-167. DOI: <https://doi.org/10.46869/2707-6776-2020-12-8>
50. Ястремська Н. М. Проблеми реалізації міграційної політики: українські реалії та застосування досвіду Європейського Союзу до їх вирішення. International scientific and practical conference. April 23–24, 2021. Czestochowa, Republic of Poland. P. 312-315. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-82>

ДОДАТКИ

Додаток А

Джерело: [5].

План заходів щодо удосконалення міграційної політики України

Заходи	Відповідальний виконавець
<p>– сформувати єдиний загальнонаціональний електронний реєстр відомостей щодо зареєстрованих ВПО або доповнити чинний Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб такою інформацією: даними про здобуту освіту, професію та посаду, яку особа обіймала до вимушеного переїзду, інші кваліфікаційні навички, її контактні дані. Такі відомості мають на регулярній основі оновлюватися та надаватися органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями до відповідального центрального органу ведення реєстру.</p>	<p>Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій України, обласні військові адміністрації, органи місцевого самоврядування</p>
<p>– розробити та впровадити інтерактивну карту професійно-освітньо-кваліфікаційних характеристик ВПО (на підставі Єдиного реєстру професійноосвітньо-кваліфікаційних даних щодо ВПО), які переміщуються до інших регіонів / громад України, задля інформування потенційних інвесторів, роботодавців.</p>	<p>Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій України, Міністерство цифрової трансформації України, Служба зайнятості України</p>
<p>– задля сприяння підтримки малого та середнього бізнесу, що перемістився до нових громад / регіонів, створити платформу з мікрофінансування та краудфандингу.</p>	<p>Міністерство соціальної політики України, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство цифрової трансформації України</p>

Заходи	Відповідальний виконавець
<ul style="list-style-type: none"> – упровадити механізм моніторингу актуальних потреб регіонів у фахівцях у спосіб організації проведення опитувань серед найбільших роботодавців регіону (державних, комунальних та приватних підприємств, включно переміщених у рамках релокації); – налагодити на системній основі інформування внутрішньо переміщених осіб щодо пропозицій на ринку праці в приймаючій громаді / регіоні, а також можливості одноразового отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці (для перепідготовки за робітничою професією, спеціалізації та підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями, згідно з пріоритетними видами економічної діяльності); – упровадити механізми сприяння здійсненню прискореного тренінгового навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації ВПО, які зможуть бути задіяні як нові працівники, зокрема евакуйованих підприємств; – упровадити навчання за освітніми програмами перекваліфікації чи набуття нових кваліфікацій жінками у нових місцях їхнього проживання; – упровадити за участі донорів влади систему консультаційних центрів підтримки трудових іммігрантів з питань правової допомоги, умов проживання, вивчення української мови. 	<p>Державний центр зайнятості спільно з обласними військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – розробити та впровадити Програму сприяння професійній самореалізації жінок з дітьми завдяки забезпеченню їхньої професійної підготовки та перепідготовки (з використанням можливостей служби зайнятості). 	<p>Міністерство соціальної політики України, Служба зайнятості України</p>
<ul style="list-style-type: none"> – упровадити систему постійного моніторингу динамічних змін безпечності регіонів у форматі інтерактивної карти. 	<p>Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України</p>
<ul style="list-style-type: none"> – упровадити регіональні програми облаштування локацій для ВПО з використанням потенціалу малолюдних, фактично занепалих населених пунктів у сільській місцевості; – упровадити регіональні програми організації роботи достатньої кількості центрів гуманітарної підтримки, покликаних сприяти інтеграції, передусім російськомовного населення, у мовно-культурне середовище регіону; – упровадити систему та механізми формування резервів зі стратегічно важливих для забезпечення життєдіяльності ресурсів із надлишком у 10–30% (залежно від регіону) на випадок непередбачуваних ситуацій та додаткового припливу ВПО. 	<p>Обласні військові адміністрації спільно з органами місцевого самоврядування</p>

Заходи	Відповідальний виконавець
<ul style="list-style-type: none"> – упровадити на постійній основі систему інформування внутрішньо переміщених осіб щодо можливості підтвердження результатів неформального навчання у кваліфікаційних центрах, участі в програмах професійної підготовки (за дуальною формою); – розробити та впровадити спеціальні навчальні курси для іммігрантів, орієнтовані на потреби ринку праці, а також курси вивчення української мови як іноземної, курси основ українського законодавства. 	<p>Національне агентство кваліфікацій спільно з Державним центром зайнятості, органами місцевого самоврядування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – створити Державний комітет роботи з українською діаспорою, який у т. ч. буде здійснювати напрацювання та впровадження політики в контексті розвитку зв'язків українців з усього світу з їхньою історичною Батьківщиною; – упровадити інституційні механізми підтримки громадян України щодо повернення на Батьківщину, а саме: допомогу на відновлення зруйнованого житла, кредити на заснування власного бізнесу, гуманітарну й фінансову допомогу на поточні потреби, медичні послуги та соціальну допомогу; цільові проєкти підтримки біженців і забезпечення їхньої зайнятості. Ці проєкти можуть частково фінансувати міжнародні донори в рамках плану післявоєнного відновлення, вони також мають координуватися з урядами приймаючих країн, які будуть готові підтримувати процес повернення українців на батьківщину після закінчення війни; – створити спеціальну інфраструктуру з підготовки й тимчасового виїзду на роботу людей, які мають у цьому потребу або бажання. Така інституція має пропонувати мігрантам, що виїжджають, юридичні, банківські, страхові, іпотечні інструменти, щоб тримати з ними зв'язок протягом їхнього міграційного циклу та стимулювати їхнє повернення на Батьківщину. 	<p>Кабінет Міністрів України</p>

РЕЦЕНЗІЯ

на випускн кваліфікаційну роботу
студентки 5 курсу ФЕМП ДТЕУ освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»
Труби Віри Олександрівни
на тему «Реалізація державної міграційної політики України»

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Труби Віри Олександрівни характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанням реалізації державної міграційної політики України.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Наповнення параграфів повністю відповідає назвам розділів та затвердженій темі. Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з додержанням діючих стандартів.

У першому розділі роботи на основі статистичних даних проаналізовано тенденції розвитку міграційних процесів та оцінено ефективність реалізації міграційної політики України.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи проаналізовано та узагальнено зарубіжний досвід реалізації міграційної політики, що дозволило обґрунтувати напрями удосконалення міграційної політики України.

Ілюстративне супроводження роботи полегшує сприйняття і свідчить про наполегливість у збиранні та обробленні статистичного матеріалу.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та рекомендації, що сформульовані в роботі, є цілком обґрунтованими.

З огляду на зазначене, представлена робота Труби Віри Олександрівни виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Рецензент

Начальник 2-го відділу (кадрового забезпечення)
2-го управління (організаційно-аналітичної роботи
та забезпечення діяльності) ДОВІДОК

Сергій КРАВЧЕНКО

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
НОВІКОВІЙ Н.Л.

Заява

Я, Труба Віра Олександрівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Реалізація державної міграційної політики України» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

30.01.2023

В.О. Труба

Згода

Я, Труба Віра Олександрівна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: "Реалізація державної міграційної політики України" несучи повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

30.01.2023

В.О. Труба